

To: (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl
Cc: (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e)
 (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl
From: (10)(2e)
Sent: Thur 7/16/2020 6:26:28 AM
Subject: Luchtverontreiniging en COVID-19 - reactie RIVM op artikel Cole et al.
Received: Thur 7/16/2020 6:26:29 AM
 2020 (10)(2e) [ERJ.pdf](#)

Beste (10)(2e)

Gisteren ben ik benaderd door (10)(2e) (IenW) om te ondersteunen ter voorbereiding op persvragen n.a.v. artikel Cole et al uit Engeland op het gebied van luchtverontreiniging en COVID-19. Ik heb dit zoals gebruikelijk opgepakt binnen mijn opdracht beleidsondersteuning op het gebied van luchtverontreiniging en gezondheid. Het kennisplatform veehouderij en humane gezondheid is benaderd door de GGD met de vraag om een reactie vanuit het platform op dit artikel. De overweging vanuit het platform is om hier aandacht aan te besteden door het plaatsen van een nieuwsbericht en een Q&A.

In de raadpleging van collega's om een antwoord te krijgen op de vraag van IenW of de conclusie van het artikel (toename van 1 microgram fijnstof, leidt statistisch gezien tot 13 a 21 procent meer coronadoden) gerechtvaardigd is, heb ik gemerkt dat er niet alleen binnen ons instituut maar ook daar buiten anders over de zeggingskracht van dergelijke studies gedacht wordt. Binnen het RIVM wordt door (10)(2e) en (10)(2e) onderzoek met een vergelijkbare studieopzet als de opzet uit het artikel van Cole uitgevoerd. De resolutie van deze RIVM studie is hoger en er worden ook data van individuele patiënten gebruikt, maar over het algemeen is de opzet vergelijkbaar. Vanuit het RIVM willen we dan ook dergelijke studies niet af doen als 'slechts' ecologische studies zeker omdat het weer een studie is die in een zekere richting wijst. De universiteit Utrecht, één van de partners van het kennisplatform veehouderij en humane gezondheid, staat minder achter dergelijke ecologische studies en heeft recent een commentary geschreven over dit soort onderzoek (zie bijlage).

Omdat een nieuwsbericht vanuit het platform ook namens het RIVM zou zijn en (10)(2g) (10)(2g) lijkt het me dat een goede afstemming vooraf over een nieuwsbericht en Q&A intern RIVM wenselijks is. Hetzelfde geldt natuurlijk als we schriftelijk zouden moeten reageren op vragen vanuit IenW. Gisteren heb ik enkel mondeling gereageerd naar IenW en daarin de verschillende reacties die ik heb ontvangen van collega's zo goed mogelijk meegenomen.

Is de afstemming hierover ook iets wat jij vanuit de afgesproken lijn-verantwoordelijkheid voor de verkenning voor onderzoeksmogelijkheden naar de relatie veehouderij, luchtkwaliteit en COVID-19 op je kunt nemen?

Vriendelijke groeten,

(10)(2e)

(10)(2e)

RIVM, Centrum DMG

(10)(2e)

(10)(2e)

werkdagen (10)(2e)

To: (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e)
 (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl
Cc: (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e)
 (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl; (10)(2e) (10)(2e) @rivm.nl
From: (10)(2e)
Sent: Wed 7/15/2020 2:50:56 PM
Subject: Antw: BELANGRIJK - vraag IenW COVID en luchtverontreiniging graag zsm reageren
Received: Wed 7/15/2020 2:50:57 PM

Ha allen,

Ik ben op dit moment zelf heel druk met het afronden van dit type onderzoek in Nederland. We hebben zelf hoge resolutie data, ook van individuele patiënten.

Blijft nog steeds geen sluitend bewijs maar alles wijst toch wel behoorlijk dezelfde kant op. En met zeggen dat dit misschien helemaal niet kan daar ben ik het niet eens en we doen dus zelf onderzoek dat richting afronding gaat nu. Hele specifieke dingen noemen die zouden 'moeten' voordat het goed is maar zonder duidelijk hoe of realistische optie dat dat ooit zou kunnen dat zou ik niet doen.

Ik heb overigens nog geen kans gehad dit stuk heel precies te lezen. Maar resultaten zijn niet verrassend zo op eerste gezicht. Het mechanisme is op zich ook heel logisch, dat bestrijdt ook niemand. Geen hard bewijs, altijd lastig, inderdaad ecologisch wat de auteurs zelf ook aangeven. Maar al met al is er toch wel een punt zeg maar, dat hier bijvoorbeeld nog wel verder naar gekeken moet worden, ook vanuit andere disciplines (wat gebeurt er met immuunsysteem etc).

Precieze odds ratios zou ik nooit zo letterlijk nemen trouwens, en dus geen causaliteit bewezen.

Groeten,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

Verzonden op: woensdag 15 juli 2020 13:02

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

<(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

<(10)(2e)@rivm.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>

Onderwerp: BELANGRIJK - vraag IenW COVID en luchtverontreiniging graag zsm reageren

Goedemiddag,

Even een mail naar de epidemiologen over het artikel van Cole et al. (air-pollution exposure and covid-19; https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3628242 en bijlage) en vraag van IenW aan RIVM om hierop z.s.m. te reageren. Ik werd gebeld door (10)(2e) dat ze hierop geattendeerd zijn vanuit de GGD en vragen vanuit de pers verwachten. In het artikel in het Brabants Dagblad (<https://www.bd.nl/brabant/onderzoekers-zien-overtuigend-verband-tussen-brabantse-coronadoden-en-vieze-lucht~ab9b713c/>) wordt gesproken over het onderzoek van Cole uit Engeland naar COVID en relatie met luchtkwaliteit in Nederland. In het artikel van BD wordt onder ander gesteld "toename van 1 microgram fijnstof, leidt statistisch gezien tot 13 a 21 procent meer coronadoden". In The Guardian wordt dit artikel bediscussieerd (https://www.theguardian.com/world/2020/jul/13/compelling-evidence-air-pollution-worsens-coronavirus-study?CMP=tw_t a-environment b-gdneco).

Vraag van IenW aan RIVM om aan te geven of dit artikel van Cole nieuwe inzichten geeft mbt de causale relatie tussen luchtkwaliteit, COVID-19 en evt de relatie met veehouderij, tov de eerdere artikelen die in de pers langs zijn gekomen. Eerder hebben we aangegeven dat de studies die in de pers verschenen zijn ecologische studies zijn die slechts een signalerende functie hebben en dat uitgebreid epidemiologisch onderzoek nodig is om dit verband aan te tonen. Naar (10)(2e) toe heb ik aangegeven dat dit wederom een ecologische studie is waar wel meer variabelen zijn meegenomen, maar dat er nog steeds zaken missen en het uitgebreide epidemiologische onderzoek

nodig blijft. (10)(2e) heeft in een separate mailwisseling richting de GGD hetzelfde aangegeven en daarbij nog genoemd dat mens mens transmissie op individueel niveau niet is meegenomen. Ook dat dat soort onderzoek heel complex is en de vraag is of dat kan, maar dat we het wel in de verkenning hebben aangegeven. Dit laatste zal ik nog doorgeven aan IenW.

Vraag vanuit IenW waar ik graag zsm jullie reactie op zou krijgen is of de conclusie uit het onderzoek (toename van 1 microgram fijnstof, leidt statistisch gezien tot 13 a 21 procent meer coronadoden) gerechtvaardigd is of niet en wat zijn dan de argumenten dat het niet kan en als het wel kan waarom hebben wij dat in Nederland niet zelf onderzocht of in de verkenning aangegeven.

Daarnaast **vraag** wat het betekent dat luchtverontreiniging niet uit te sluiten is als carnaval is meegenomen als een factor zoals in The Guardian genoemd "But it did not knock out the effects of pollution, which I really thought it would," he said.

Graag zsm een reactie en ook even aangeven als je niet kunt reageren dan weet ik wat ik kan verwachten. Ik ben hiervoor vanmiddag indien nodig ook telefonisch bereikbaar.

Vriendelijke groeten,

(10)(2e)

To: (10)(2e) (10)(2e)@rivm.nl
From: (10)(2e)
Sent: Wed 7/15/2020 1:30:31 PM
Subject: FW: artikel in Brabants Dagblad over luchtkwaliteit en coronadoden
Received: Wed 7/15/2020 1:30:32 PM

From: (10)(2e) - DGMI <(10)(2e)@minienw.nl>
Sent: woensdag 15 juli 2020 15:29
To: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>
Subject: FW: artikel in Brabants Dagblad over luchtkwaliteit en coronadoden

Hi (10)(2e) hieronder de punten die ik binnen de organisatie heb meegegeven. Je nog aanvullingen hebt dan hoor ik het graag. Ik zoek nog naar de juiste nuance voor de woordvoeringslijn. Ik denk nu aan onderstaande lijn (in rood de toevoeging naar aanleiding van ons telefonische overleg)

Verder hoor ik graag vanuit RIVM hoe we die conclusie kunnen interpreteren.
 Groet,
 (10)(2e)

Van: (10)(2e) - DGMI
Verzonden: woensdag 15 juli 2020 15:20
Aan: (10)(2e) (10)(2e)@minienw.nl <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) - DGMI
 <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) - DGMI <(10)(2e)@minienw.nl>
CC: (10)(2e) - DBO <(10)(2e)@minienw.nl>
Onderwerp: RE: artikel in Brabants Dagblad over luchtkwaliteit en coronadoden

Hi (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e)

Bij deze een update van onderstaande. Mijn contactpersoon van het RIVM heeft me teruggebeld. Zij zijn binnen het RIVM nader naar deze studie aan het kijken en laten nog weten of de conclusie van de studie gerechtvaardigd is (Een toename van 1 microgram fijnstof, leidt statistisch gezien tot 13 à 21 procent meer coronadoden).

RIVM reageert in tweede instantie voorzichter op de studie en zegt:

- Het is het beste onderzoek tot nu toe. Er worden al weer meerdere factoren meegenomen dan in eerder onderzoek door Harvard.
- Het is dan ook de vraag of nog te spreken is over een "ecologische studie met slechts een signaleringsfunctie" want het bewijs wordt dan al wel meer sluitend. Maar goed; het is een glijdende schaal waarop we ons bevinden.
- RIVM ontraadt ons wel om de studie af te doen als "slechts een ecologische studie met signaleringsfunctie".
- Maar de studie levert nog geen sluitend bewijs: Wat nog ontbreekt is dat de studie niet de factor "tijd" meeneemt (en daarmee de effecten van getroffen maatregelen)

- En de studie is nu nog gedaan op basis van data op gebiedsniveau. Het sluitende bewijs van een relatie kan gevonden worden met verdergaand epidemiologisch onderzoek (data op individueel niveau: koppelen van individuele blootstelling aan luchtverontreiniging en individuele gegevens van ziekteverloop etc)

RIVM komt er dus nog op terug wat we tav die conclusie kunnen zeggen.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - DGMI

Verzonden: woensdag 15 juli 2020 12:47

Aan: (10)(2e) (10)(2e) @minienw.nl <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) (10)(2e) - DGMI

<(10)(2e)@minienw.nl>

CC: (10)(2e) - DGMI <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) - DBO <(10)(2e)@minienw.nl>

Onderwerp: artikel in Brabants Dagblad over luchtkwaliteit en coronadoden

Hi (10)(2e) (10)(2e)

Mbt onderstaande artikelen in Brabants Dagblad en The guardian heb ik contact gehad met het RIVM.

- BD stelt oa het volgende over het Engelse onderzoek: "Opvallend is dat er ook met carnaval rekening gehouden is. Carnaval wordt, onder anderen door mensen die niet geloven in de rol van luchtvervuiling, vaak aangewezen als de grote verspreider van het coronavirus in Brabant en Limburg. De onderzoekers van Birmingham zeggen het effect van carnaval becijferd te hebben. Volgens hoofdonderzoeker Matt Cole werden daarvoor verschillende methodes gebruikt. „We zeggen niet dat carnaval geen rol speelde. Ik vermoed van wel", meldt hij aan deze krant. Maar dan nog blijft óók het verband tussen corona en luchtvervuiling stevig".
- Over het verband tussen luchtkwaliteit en kwetsbaarheid voor COVID-19 in het Engelse onderzoek geeft het RIVM aan: dit onderzoek neemt veel aspecten mee, maar er missen nog zaken en is daarmee nog steeds onvolledig. Uitgebreider epidemiologisch onderzoek is nog steeds nodig om het verband echt aan te tonen. Wat dat betreft past het onderzoek in lijn met eerdere onderzoeken waarvan we in antwoord op kamervragen een duiding hebben gegeven: dit type onderzoek heeft slechts een signaalfunctie.
- Niemand zegt dat luchtkwaliteit geen invloed heeft op kwetsbaarheid voor COVID-19 infectie (oppikken daarvan en ernst van de ziekte), maar de relatie is wetenschappelijk gezien dus nog niet gelegd.
- Vwb Carnaval staat nog steeds overeind dat corona in het buitenland is opgepikt en in Nederland is geïntroduceerd en dat verspreiding van mens op mens overgaat en dat is gebeurd in het gebied waar ook carnaval werd gevierd. Daarom is de 1,5 meter essentieel. In dat gebied staan ook veel veehouderijen en is de luchtkwaliteit minder goed.
- Waarom de Engelsen dit onderzoek over de Nederlandse situatie hebben gedaan is niet bekend bij RIVM. Alle data, inclusief de corona-data zijn open data, dus die kunnen zij gewoon benutten.
- In BD staat dat dat de Engelsen het volgende hebben gevonden "Een toename van 1 microgram fijnstof, leidt statistisch gezien tot 13 à 21 procent meer coronadoden". Mijn contactpersoon van RIVM probeert daar nog met collega's een duiding aan te geven, die heb ik nog niet ontvangen.

Vorstel woordvoeringslijn

(11)(1)

(11)(1)

Helaas zijn de kamervragen van GL over dit onderwerp nog steeds niet uitgezonden omdat het wachten is op de medeparaaf van de minister van LNV.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@ggdhvb.nl>

Verzonden: dinsdag 14 juli 2020 21:53

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@ggdgmv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@boekel.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@boekel.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@GGDBZO.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e)@ggdhvb.nl>

Onderwerp: RE: Conceptverslag overleg 4 juni 2020 over onderzoeksagenda COVID-19

Beste mensen,

Vandaag staat dit op de website van het brabants dagblad en morgen in de papieren krant.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3628242

<https://www.bd.nl/brabant/onderzoekers-zien-overtuigend-verband-tussen-brabantse-coronadoden-en-vieze-lucht~ab9b713c/>

Dit artikel roept natuurlijk vragen op o.a. hoe kan het dat ze in Engeland deze vraag wel oppakken en in Nederland niet? De burgers en politiek in onze regio's gaan vragen stellen verwacht ik. Wat is de reactie van LNV en VWS op deze berichtgeving? Wat kunnen we in de communicatie hierover afstemmen?

Helaas kreeg ik nog geen reactie op mijn vorige mail. Graag zou ik meer zicht krijgen op de voortgang van de afspraken.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)
BIG nummer (10)(2e)
(10)(2e)
Werkdagen: (10)(2e)

Hart voor Brabant

T: (10)(2e)

I: www.ggdhvb.nl

M: (10)(2e)

LinkedIn: [https://nl.linkedin.com/in/\(10\)\(2e\)](https://nl.linkedin.com/in/(10)(2e))

Van: (10)(2e)

Verzonden: dinsdag 23 juni 2020 12:52

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@ggdgmv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@boekel.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@boekel.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@GGDBZO.nl>

Onderwerp: RE: Conceptverslag overleg 4 juni 2020 over onderzoeksagenda COVID-19

Allen,

Ik stuur het verslag ook door naar (10)(2e), DPG BZO.

Daarnaast ben ik benieuwd naar de voortgang van de afspraken die we maakten.

- Proces en planning onderzoeksvoorstel
- Voor einde juni zou een vervolgesprek zijn: dat zie ik anders verwoord in het verslag

- Tevens bespreken we dat de provincie Noord Brabant betrokken zou worden; zie ik niet terug in het verslag en is het lijntje gelegd: daar komen ook veel vragen binnen en afstemming is belangrijk.

Wordt er binnen LNV/RVIM ook al nagedacht over onderzoek en slachthuizen?

Ik hoop dat we voor de zomervakantie meer duidelijkheid hebben in de voortgang van een en ander!

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)
 BIG nummer (10)(2e)
 (10)(2e)
 Werkdagen: (10)(2e)

Hart voor Brabant

T: (10)(2e)
 I: www.ggdhvb.nl
 M: (10)(2e)
 LinkedIn: [https://nl.linkedin.com/in/\(10\)\(2e\)](https://nl.linkedin.com/in/(10)(2e))

Van: (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>

Verzonden: woensdag 17 juni 2020 07:50

Aan: (10)(2e) <(10)(2e)@rivm.nl>; (10)(2e)@minvws.nl' <(10)(2e)@minvws.nl>; (10)(2e)
 <(10)(2e)@ggdgm.v.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@ggdhvb.nl>; (10)(2e)@minienw.nl'
 <(10)(2e)@minienw.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e)@boekel.nl'
 <(10)(2e)@boekel.nl>; (10)(2e) <(10)(2e)@minlnv.nl>; (10)(2e)
 <(10)(2e)@minlnv.nl>

Onderwerp: RE: Conceptverslag overleg 4 juni 2020 over onderzoeksagenda COVID-19

Beste allen

(10)(2e) <(10)(2e)@gmail.com>

Beste allen,

Ik heb een verkeerd email adres gebruikt voor (10)(2e)

Kunnen jullie het adres dat ik gebruikte bij het versturen van het verslag verwijderen

Het email adres van (10)(2e) is

(10)(2e)@minlnv.nl

Dus alsjeblieft geen "reply to all" doen op de mail met daarin het conceptverslag,

Of wel maar dan het adres van (10)(2e) aanpassen

Alvast hartelijk dank

Vriendelijke groeten

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

(10)(2e)

.....
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

B Noord 4

Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality
Animal Supply Chain and Animal Welfare Department

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag, the Hague
Postbus, PO Box 20401 | 2500 EK | Den Haag, the Hague

.....
Email (10)(2e) @minlnv.nl

Mob. +31 (10)(2e)

.....
.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. Het RIVM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
www.rivm.nl De zorg voor morgen begint vandaag

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. RIVM accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

www.rivm.nl/en Committed to health and sustainability

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is verzonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Verslag WBR+ 16 juli

Aanwezig:	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)	(10)(2e)
	(10)(2e)	(10)(2e)						

Er wordt eerst nog kort gesproken over het advies en het wel/niet meenemen van coronakosten in de reguliere verevening. Belangrijkste opmerkingen waren:

- (10)(2e) en (10)(2e) vinden het niet logisch dat bij het FB 2020 wel coronakosten meetellen en bij het FB 2021 niet. VWS merkt hierbij op dat voor 2021 sprake zou kunnen zijn van macronacalculatie (in plaats van FB). Bovendien is voor 2020 alles al geregeld en is besloten dat er niets meer verandert (zie bijlage I voor een nadere toelichting).
- De onzekerheid voor zorgverzekeraars zit in de coronakosten (komt er een tweede golf?) en in de prevalenties van de vereveningscriteria (bijdrage). De mate van onzekerheid is niet voor alle verzekeraars gelijk. Voor sommige verzekeraars is het bijvoorbeeld al duidelijk dat ze aan de 4% komen.
- Bij de beoordeling van de varianten is ook de (mate van) toepassing van criteriumneutraliteit van belang.
- (10)(2e) merkt op dat bij de VWS variant (coronakosten via catastroferegeling en reguliere kosten via de verevening) een verzekeraar naast het opvangen van het risico/kosten van corona ook het resultaat door inkoop mogelijk (deels) moet inleveren als er een te krappe bandbreedte wordt gekozen als ex-post instrument.
- (10)(2e) heeft vragen bij de beoordeling van de varianten (ook de tabel). Hangt heel sterk af van de invulling van de varianten. Anderen zijn het hiermee eens. VWS overweegt om dit deel weg te laten (was ook vooral voor de discussie).
- Er is een voorkeur voor de BB-regeling tov nacalculatie, omdat
 - niet elke verzekeraar in gelijke mate last heeft van de coronacrisis;
 - de BB meer zekerheid geeft over het resultaat.
- Bij de BB-regeling is de basisgedachte dat een deel van het resultaat dat buiten de BB ligt verevend wordt (en niet alles).
- Het bepalen van een uitgangspositie vóór/zonder corona voor elke verzekeraar (bijvoorbeeld resultaat 2019) lijkt geen haalbare kaart.

Vervolgens is ingegaan op de twee vragen die vanuit het BO (van 8 juli) zijn gesteld

Vraag 1: meer duiding bij de varianten 1 t/m 4 van pagina 9 van het advies

- Vanuit de wetenschap zijn er geen bruikbare bronnen of methoden die gebruikt kunnen worden om de instrumenten verder in te vullen
- De gehele werkgroep acht het zeer lastig om de instrumenten nader kwantitatief in te vullen. Is vooral een bestuurlijk issue. Dat was het in het verleden ook.
- Om enige gevoel te krijgen (maar niet meer dan dat) zouden de BB-en uit het verleden op een rijtje gezet kunnen worden
- Een bandbreedte compenseert ook andere effecten dan corona. Er zullen verzekeraars zijn die daarmee (eenmalig) een minder gunstig resultaat hebben dan zij gewoon zijn. Vanuit artikel 33 geredeneerd zou 60 euro per verzekerde (of ca. 70 euro per premie-equivalent) een anker kunnen zijn voor de BB.
- ESHPM gaat via hun netwerk na hoe in (10)(2a) bij de verevening wordt omgegaan met corona. Kanttekening vooraf hierbij is dat deze landen andere systemen hebben. Inmiddels heeft ESHPM al een rondje gedaan langs hun collega's (zie bijlage II).

Vraag 2: veranderen de varianten en de nadere duiding als (een deel van) de coronakosten meelopen in de reguliere verevening.

- De varianten 1 t/m 4 blijven wel gelden.
- Voor een meer concrete duiding is de vraag te vaag tav de coronakosten.
- De bandbreedte zou bij toepassing van deze variant ruimer (= hoger bedrag, dus minder snel een beroep erop) kunnen zijn. Het ankerpunt voor de BB zou in het geval dat alle

kosten (dus corona plus regulier) meetellen bijvoorbeeld 100 euro per premie-equivalent kunnen zijn (70 plus de helft van de 60 van de catastrofereregeling).

- Het kan nog een idee zijn om gedeeltelijke macronaïcalculatie toe te passen en voor het andere deel flankerend beleid.

Bijlage I. Toelichting bij verwerking coronakosten en reguliere kosten

Van belang is dat de huidige wet- en regelgeving moet worden toegepast.

Dit betekent dat:

- 1) Wet- en regelgeving voor 2020 volledig vastligt. Voor 2021 is er binnen de bestaande wet- en regelgeving nog nadere invulling mogelijk.
- 2) De catastrofereregeling van toepassing is voor beide jaren 2020 en 2021.
- 3) Kosten horen bij het jaar waarop ze betrekking hebben.

Voor zowel 2020 als 2021 betekent dit dat de coronakosten worden gecompenseerd via de catastrofereregeling. Of de coronakosten betrokken worden bij het FB in de reguliere verevening in het betreffende jaar heeft geen invloed op de (adequate) compensatie van de coronakosten. Die verloopt immers (voor coronakosten 2020 en 2021) via de catastrofereregeling.

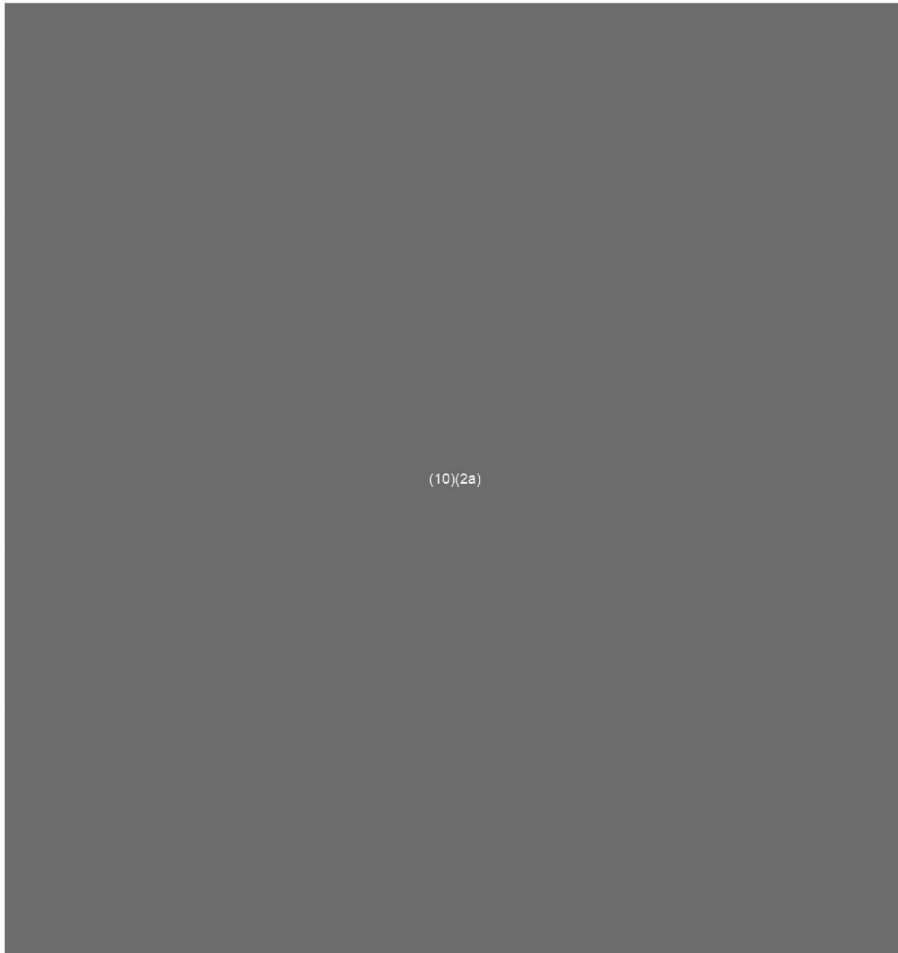
Natuurlijk heeft het al dan niet meenemen van de coronakosten in het FB wel gevolgen voor de compensatie van de reguliere kosten via de verevening (en dan met name in de verdeling tussen verzekeraars). Omdat de coronakosten niet worden vergoed via de reguliere verevening lijkt het ons logisch om in het FB 2021 alleen de reguliere kosten 2021 te betrekken. FB 2021 is dus exclusief coronakosten. Dit sluit ook aan bij (de bedoeling van) de wet.

Voor 2020 is al vastgelegd dat FB in dit jaar toegepast moet worden op alle Zvw-kosten (de regelgeving 2020 is immers al vastgesteld en daarin is geen uitzondering gemaakt voor catastrofekosten/coronakosten). Op grond van de bestaande wet- en regelgeving kunnen we dus niet anders dan de coronakosten 2020 meenemen bij het FB 2020.

De bestaande wet- en regelgeving maakt ook het samenvoegen van alles en dan FB toepassen onmogelijk. Het feit dat de catastrofereregeling in werking is getreden doet er niets aan af dat we een systematiek kennen met afzonderlijke deelbedragen met hun eigen (ex post) systematiek en met een aparte extra bijdrage voor catastrofekosten/coronakosten. Er is geen ruimte om daar aan voorbij te gaan.

Bijlage II. Mail ESHPM over internationaal rondje

Beste allen,

(10)(2a)

Hartelijke groet,

(10)(2e)

Volgende pagina verwijderd wegens blanco